

አብ ትግራይ ክትግበር ዝኸእል መበገሲ ሓሳብ

አብ መላእ ትግራይ ንዝርከብ መንእሰይ ሓይሊ ተጠቐምካ ብቐልጡፍ ካብድኸነት ምውፃ ቀንዲ ወራይ ናይ ህዝቢን ክልልላዊ መንግስቲ ትግራይን ምኽኑ እሙን እዩ። በዚ መሰረት ዘለና ኩለመዳያዊ ዓቕሚ አዋዲድካ ምስራሕን ስሉጥን ምእኹልን ልምዓታዊ አንፈት ምኽታል አገዳሲ እዩ ዝብል እምነት አለኒ።

1. ቅልጡፍ ልምዓት ምምፃእ፡-

አብ ሃገርና ዝቀላቐል ዘሎ ዘይርጉዕን ዘይብሱልን ፖለቲካዊ ሃዋሁ ከቕይሮ ዝኸል ባዕላዊ ዓቕሚ ምጥቃም ጥራሕ እዩ ነዚ ዘሎ ኩነታት ብቐልጡፍ ክቕይሮ ዝኸእል። እዚ ማለት ትግራይ አብቲ ናይ ሃገራዊ ምጣነ ዝህልዎ እጃም ክብ ናብ ዝበለ ደረጃ ምብፃሕን ብዋናነት አብ ፍልጠትን ዓቕሚ ሰብን ዝተደረኸ ኢኮኖሚዊ ምዕባለ ምምፃእ ዋዓል ሕደር ክባሃል ዘይግብኡ ዛባባ እዮ። በዚ መሰረት ልዕል ዝበለ ኢኮኖሚያዊ አበርክቶ ህዝቢ ትግራይ በሃገር ደረጃ ኮምኡ ውን ብክልል ደረጃ ዘድሊ ናይ ነብሲ ወከፍ ትግራዊ ናብራ ምምሕያሽ ከምፅእ ዝኸእል ቅልጡፍ ዕብዮት ብሕታዊ መዋፅኦ ህዝቢ ትግራይ እዩ። ስለዘይ ቅልጡፍ ኢኮኖሚያዊ ምዕባልን ተጠቃምነት ህዝቢ ትግራይ ምምፃእ ናይ ከምህዝቢ ዝህልውና ሃላዎት አብ ምወሳን ደረጃ በዲሑ እዩ ዝብል እምነት አለኒ።

1.1 መበገሲ ሃፍቲ ህዝብ ትግራይ

እቲ ቀንዲ መበገሲ ዓቕሚ ህዝቢ ትግራይ ህዝቡ ባዕሉ እዩ ብፍላይ ደማ እቲ መንእሰይ ሓይሌ ካልኣይ መሬትን መሬት ዝህቦ ዘሎ ተፈጥሮአዊ ማዓድናትን ናይቲ ክልል እዩም፤ ብሰልሳይ ደረጃ ተዛመዲ ሰላናን ምርግጋዕን እዮም። እዞም አብላዕላይ ዝገለፁኩዎም ሃፍቲታት አብዚ ሕዚ ዘለናዮ እዋን ብሓንሻዕ ዘለውና ፀጋታት ብምኳኖም ንኹሎም አብ ግምት ዘእተወ ናይ ለውጢ ኢኮኖሚያዊ ፕላን ምሕንፃፅ አገዳሲ እዩ። እዚ ናይ ፖሊሲ መበገሲ ሓሳብ እው ናይ ሰለስቲኦም ሃፍቲታት አብ ሓደ ግዜ አብዚ ሕዚ እዋን አብ ዓድና ምህላዎም ብሉፅን ክትግበር ዝኸእል ኢኮኖሚያዊ ዕብዮት ፕላን ክነውፅእ ይሓግዘና እዮ ዝብል እምነት አለኒ።

1.2 መንእሰይ ሓይሊ ሰብና፡-

መናእሰይ ትግራይ ናይ ምውዳብን ናይ ምንቕቓሕን ጉዳይ ጥራሕ እንተዳኣዘይኮይኑ ናይ ለውጢ ሓይሊ አብ ምኳንን ለውጢ አብ መላእ ሃገር ክመፅእ አብ ምግባርን ርኡይ አብነታዊ ግደ ኔርዎም እዮ። አብዝበዝሕ ከባቢታት ኢትዮጵያ ሓመደን ማይን ዕቀባ ቅድሚ

ምጅማሩ አብ ትግራይ መንእሰይ ብፍላ ጠቕላላ ህዝቢ ካዓ ብሓፈሻ ርኡይ ለውጢ ኢምዲኡ እዮ።

አብዚ ዘለፍዮ እዋን ልዕሊ 65 ሚእታዊ ናይ ህዝቢ ትግራይ መንእሰይ ወለዶ እዮ ነዚ መንእሰይ ተሓሳቢ ዝተገበረ ብፌዴራልን ብክልል መንግስታት ዝተትሓዘ ተዘዋዋሪ ፈንድ (ገንዘብ) ተመዲቡን ክልል ትግራይ እውን ዘይንዓቕ መጠን ዘለዎ ተዘዋዋሪ ፈንድ ብምውሳኽ አብ ማዓልኡ ክወዕል ቃል አትዩ እዩ። ስለዝኾነ ነዚ ተዘዋዋሪ ፈንድ ብናይ ልምዓት ባንኪ አወዳድባ ምምሕዳሩ እዝዮ ዓብይ ጥቅሚ ኣለዊ ዝብል እምነት አለኒ። በዚ መሰረት እውን ናይ መናእሰይን ደቂ አንስትዮን ናይ ልምዓት ባንኪ (**youth and women development bank of Tigray**) ምቁቕዎም አገዳሲነት ዘለዎ ይመስለኒ። እዚ ባንኪ መናእሰይን ደቂ አንስትዮን ተወደቦምን ብተናፀልን በግብርና፣ ማኑፋክቸሪንግ፣ ማሕበራዊ ግልጋሎትን ኮንስትራክሽንን ዝካፈሉሉ ፅንዓት እዳደገበርን ብገንዘብን ብቴክኒካዊ ምኽሪን እንዳሓገዘ ለውጢ ከምፅእ ምግባር ።

ንአብነት መናእሰይ አብ ልምዓት ከባቢን፣ ሓመድን ማይን ዕቀባን ምክፋል እንተዝኸእሉ እሞ በበዓመቱ ዝግብር ዳግመ ግረባ (reaforstation program) ንመሸጣን ንምግባብን ክውዕሉ አብዝኸእሉን ድርቂ ከፃውሩ አብዝኸእሉ አግራባት ትኹረት ተጌሩ እንተዝስራሕ እቲ ዝግበር ግረባ መናእሰይን ደቂ ኢንስትዮን በማሕበራት ተወደቦምን ተወዲቦንን ክከናኸንዎን አታዊ ክረክቡሉን እንተተጌሩ ዘላቂነት ዘለዎ ልምዓት ከባቢ ከህሉ ይገብር እዮ። ንአብነት ነቲ ናይትግራይ አቀማምጣ መሬት ብዝጥዕም መንገዲ ፍረ ከፍሪ ዝኸእል አውሊዕ (olive tree)፣ ናይ ወይኒ፣ ሑመር፣ ማንጎ፣ አራንሺ ዝበሉ ፍረምረ ምስ ሃገር በቆል ተኸልታት አዛኒቕካ ብምትካል ምልማዕ ይከአል። ነዞም ከባቢ ዘልምዑ መናእሰይ ካብዚ ዝጣየሽ ባንኪ ንዉሕ አብዝበለ እዋን ዝኸፈልን ናይ ወለድ መጠኑ ብዝተሓተን ልቓሕ ዝረኸቡሉን ብተወሳኺ እውን ብኸልኦት ናይ መንግስቲ አብያተ ዕዮ ቴክኒካዊ ድጋፍ ዝረኸቡሉ ዓቕሚ ምፍጣር አገዳሲ እዩ።

ብተወሳኪ እዚ ዝጣየሽ ናይ መናእሰይን ደቂ አንስትዮን ልምዓት ባንኪ አብ ደቀቕቲን ማእኸለዎትን ማኑፋክቸሪንግ ንዝካፈሉ ውዳባትን ብውልቂ ንዝመፁ መናእሰይ አብ ፀፀይ ፅንዓት ዝተመሰረተ ፋይናንሳዊ ሓገዝ ምግባር እዮ። ንአብነት ብትግራይ ደረጃ እንተርኢና እቲ ክልል ገና ብሙሉእናት ዘይተፀንዐ እኳ እንተኾነ ቀሊል ዘይበሃል ናይ ክቡራት ማዕድናት ወናኒ እዮ። ብፍላይ ድማ ዝኸበሩ አእማን ከም ሳፍሮ፣ ኢመራልድ፣ ኡፓል፣ቻልሲደን፣ ፍቢን ካልኦትን ዝአመሰሉ ሰፊሕ አብዝበለ በታ ይርከቡ እዮም። እዚ ብበዝሕን ብፅርዮቱን ክብ አብዝበለ ደረጃ ዝርከብ ክቡር እምኒ ብዓለም ደረጃ እንትረኣ መጋዩሲ ተሰሪሑሉን ተፀሪቡን እንተዝሸዮጥ ብግራም ከሳብ 6,000 USD ክበፅሕን ካብኡ ክዛይድን ይኸእል እዮ። መሰረታዊ እታዎት ናይዚ ክቡር እምኒ ዋጋ ምዕባይ ናይ ምፅራብ ክእለትን ፅርዮት ናይቲ አምኒን እዮ። እዚ ማለት መናእሰይ ትግራይ ስፍሐ ብዝበለ ደረጃ ልምዲን ፍልጠትን ካብ

ዘለዎም ዓዲታት ሞያተኛታት ብምቁፃርን ስሩዕ ስርዓት ትምህርቲ ወዲእዎን ክስልጡኩ ብምግባርን እቲ ካንኪ ድማ መሰርቲ ናውቲን መበገሲ (መንቀሳቕሲ) ካፒታል ከዳልዎሎም ምግባር እንተተኻኢሉ ብርክት ንዝበሉ መናእሰይ ናይ ስራሕ ዕድል ምፍጣር ይከኣል እዩ።

አብ ኢንዱስትሪያልን ማዕድናትን ዝኸበሩ ሓዲነ መዲንን መናእሰይ ወዲብካ ምወፋርን ብርክት አብ ዝበሉ ከባቢታት ትግራይ ወርቁ ዝአርዮ መናእሰይ እናተወደቡን ሰብ ሃብቲ ደማ ብወልቁ አብ ምእራይ ተዋፈሮም ይርከቡ። አበዚ ሕዚ እዋን ከቡራ ሓፃውን ከም ወርቁ፣ ብሩር፣ ነሓስ ዝእመስሉ ንምእራይ ቅልል ዝበሉን ብዙሕ ካፒታል ዘይሓቱን ናውቲ አብ ዓለም ብገፊሉ አለው። ነዞም ናውቲ በቲ ናይ ልምዓት ባንኪ አቢልካ ብምቕራብን ንገለጹም ድማ ምስ መስፍን ኢንዱስትሪያል ኢንጂነሪንግን ካልኣት ትካላትን ብምኹዋን ምፍራይ ይከኣል እዩ።

ብመንግስቲ ብክልል ትግራይ አብያተ ዕዮታት ምስናይ ትምህርቲ ተካላት ብምውዳድ ሰፋሕቲ ስልጠናታት በምሃብን ናይ ስራሕ ምውዳድ ብምግባርን ቅልጡፍ ናይ ማዕድን ዕብዮት ምምፃእ ይከኣል እዩ። ሓንቲ ዝተዋደደት ናይ ወርቁ መሓፀቢን መምከኪትን መዐደጊ ዋጋኦ ካብ 500,000.00 ብር አይተበልፁን ብሓይሊ ሰብ እንተረኣ ከዓ ካሳብ 50 ሰብ ክተዋፍርን ናይ ስራሕ ዕድል ከተፈጥረን ትኽእል እያ።

ብተወሳኺ አብ ኢንዱስትሪያል ማዕድናት ከም እኒ ብረት (ሓዲን)፣ መዳብ፣ ኒካል ዝአመሰሉ ማዕድናት አብ ትግራይ ብሰፈሉ ዝርከቡ እዮም። እዞም ማዕድናት ንምልማዕ ገዢ ዝብሃ ናይ ካፒታል መጠን ዝሓትት እንተይኮነ ቅልል ብዝበሉን ብማእከላይ ከሳብ 1.5 ሚሊዮን ብር ዝበፀሕ ኢንቨስትመንት ናውቲ ምቕራብ ዝካኣል እንትኸውን ከሳብ ንልዕሊ 100 ዝኮኑ መናእሰይ ናይ ስራሕ ዕድል ምፍጣር ይከኣል እዩ። እዚ ስራሕ ብመስረቱ ነቲ አብ ትግራይ ዘሎ ናይ ኢኮኖሚ መሰረት ናብ ኢንዱስትሪያል ኢኮኖሚ ዘሰጋግሮ እንትኸውን ዓበይቲ ናይ ሓዲነ መዲን ትካላት አብ ክልልና ክዕንብባ ዝገበር ሓጋዚ እጅም አለዎ።

አብ ላዕላይ ከምዝገለፁኩም እቲ ዝጠየኽ ናይ መናእሰይን ደቁ አነስትዮን ናይ ልምዓት ባንኪ ዕብይ ዝበለ ናይ ወፃኢ ሸርፊ መረከቢ መገዲታት ክህልዎ ይግባእ እዩ ስለዝኾነ እቶም በዚ ባንኪ ፋይናንስ ዝግበሩ ፕሮጀክታት አብ ሰደድ (export) ዘድሃቡ ከኹም ምእንታን ናይ ምፅራይን ቴክኒካዊ ድጋፍ ናይ ምሃበርን ሓላፊነት ክህልዎ አለዎ።

እዚ ባንኪ እዚ :-

1. ብርክት ነዝበሉ ብምምሕዳር ባንኪን አካውንቲንግ ንዝተመረቑ መናእሰይን ሰብ ሞያን ቀጥታዊ ናይ ስራሕ ዕድል ይፈጥር እዩ

2. አቲ ብመንግስቲ ዝተመደበ ተዘዋዋሪ ናይ መናእሰይ ፈንድ ብባኪ ሞያተኛታት ክመሓደር ስለዝገብር ኣዕርዩ ንብኽነት ከይቃላዕ ይገበር
3. ሰፋሕቲ ናይ ስራሕ ዕድላት ብተዘዋዋሪ ይፈጥር
4. ንመናሰይን ደቂ ኣንስትዮን ገንዘብ ክዓቕሩ የበረታትዕ

2) ናይ ዝኽበሩ ማዕድናት (ከም ወርቂን ብሩርን ሳፋዩርን ኣፖልን) መተዓዳደሪ ዝኽውን ከበ ግበረን ታክስን ናፃ ቀጠና ምጥያኽ (eshablising a tax free zone)::

ክልል ትግራይ ብሃገር ደረጃ ዘለዎ ናይ ወፃኢ ሸርፊ መረከብቲ ዝኾኑ ከቡራት ማዕድናት ኣስተዋፅኦ ዋላ እኳ ብመራኽቢ ብተሃን ኣይዘረብ እምበር ቀሊል ዝበሃል ኣይኮነን። እካብዚ ሰደድ ግን እቲ ክልል ከንደየናይ ከምዝተረብሐን ከም ዝተጎድኣን ፅንዓት ተጌሩ ክልለ ኣለዎ። እቲ ሕዚ ዘለዎ ኣስተዋፅኦ ክብ ናብዝበለ ደረጃ ንምዕባይ ከእለትን ሞያን መሰረት ዝገበረ ምህርቲ ኣፍሪኻ ብምልክትን ገዚፍ ናይ ወፃኢ ሸርፊ ኣታዊ ንምርካብ ከምሓሳብ ዘቅርቦ ዘለኹ ናይ ናፃ ዘባ (tax free zone) ምጥያኽ ኣገዳሲ እዮ ዝበል እምነት ኣለኒ።

ኣበዚ ናፃ ዘባ ወርቂ ብሩር ነሓስ ዝከበሩ ኣእማን ኩሉ ዓይት ብነፃ ክተዓዳደጉን ነዚ ካብ ግብረን ታክስን ነፃ ተጌሩ ዝተዓዳደግ ምህርቲ ተጠቂምሞን ኣፍርዮምን ሰደድ (export) ዝገብሩ ትካላት በቲ ዝጣዩሽ ባንኪ ፋይናንስ እንዳተደገፉ ብሰፊሑ ከፍርዩ ምግባርን እዮ። እዞም በማዓድን ደረጃ ፈርዮም ናብዚ ናይ ናፃ ዕዳጋ ዘባ (tax free zone) ዝመፁ ምህርቲ ንኽልተ ዓበይቲ ናይ ኢኮኖሚ ዘርፍታት ዘበረታትዑ ኣዮም፡-

1. ናይ በፃሕቲ ዓዲ (tourists) ኣቕልቦ ስለዝሰሕቡን እቲ ዝመፀእ በፃሒ ዓዲ ድማ ብመዘከርታነት ይኹን ንትራፊ ሓሲቡ ነዞም ዝፈረዮ መጋዮፅቲ ገዚኡ ክኸይድን ብቀሊሉ ካብ ታክስ ወፃኢ ከረኽቦም ስለዝገብር ኣብይ ናይ ወፃኢ ሸርፍ መረከቢ ዕድል ይፈጥር እዮ።
2. እዚ ናፃ ዘባ ብኮንትሮባንድ ከወፅእ ዝኽእል ዝነበር ዝኽበሩ ማእድናት ብዘይ ምንም ሽግር ክሸይጡን ክዕድግን ስለዘበረታትዕ እቲ መፍረያይ (ኣራይ ማዕድን) ዝሓዘ ሒዙ ኣብዚ ናፃ ዘባ ብቐሊሉ ክሸይጥ ይስሕቦ እዮ። እዚ ድማ ብኮንትሮባንዳ ክወፅእ ንዝኽእል ምህርትን ንዘይ ሕጋዊ ንግድ ክቕንስ ኣስተዋፅኦ ይገብር እዮ ዝብል እምነት ኣለኒ።

ስለዚይ እዚ ምውዳድ ፋይናንስን ምትእስሳር ዕዳጋን ኣብ ትግራይ ዓብይ ኢኮኖሚያዊ ዓቕሚ ክፍጠር ይኽእል እዮ ዝበል እምነት ኣለኒ።

መጠቐላላ:-

1. ምጥያኽ ናይ መናእሰይን ደቂ ኣንስትዮን ልምዓት ባንኪ ትግራይ ኣብቲ ዝጣዩሽ ናይ መናእሰይን ደቂ ኣንስትዮን ልምዓት ባንኪ ትግራይ ዓበይቲ ሰብ ብርኪ (shareholders):-

1.1 መንግስቲ ክልል ትግራይ (በዘለውዊ ቢሮታት አበሉ)

1.2 ትካላት ትእምቅ

1.4 ሰብ ሃፍቲ ትግራይ

2. መምስራት ናፃ ናይ ዝኸበሩ ማዓድናትን ውፅኢት ማዓድናትን አብ ትግራይ

እቲ ናይ ናፃ ዘባ ወናኒን መተሓባበሪን መንግስቲ ክልል ትግራይ እንተዝኸውን ይብል።

3. እቲ ናፃ ዘባ ንኹሉ ባዓል ሃፍቲ ክፍቲ እንተዝግበር።

የቐንደላይ